

Széchenyi-, Verne- stb. szövegek sokasága: szövegek közé kerültünk, eltévedtünk az idézőjelek között. Vigasztalhatna bennünket ugyan a felfedezés, hogy maga a szöveg elbeszélője is megzavarodik a történetmondás közben: a metonimikus szövegépitkezés metaforikussá, az én elbeszélő mindentudó narrátorrá változik. De azért mi sem vagyunk annyira naivak, hogy ne tudjuk: a szerző agyafúrt szövegteremtő eljárásáról, gondolkozásáról, gondosan felépített csapdájáról van szó, melynek egyetlen funkciója van csupán, hogy mi, gyanútlan olvasók észrevétlenül belesétáljunk, s zavartan emeljük fel fejünket, azon töprengve, hol is vagyunk: melyik szövegben? És különben is. A csapdába már akkor beleestünk, amikor a szöveg/regény olvasásába kezdtünk. És ha már belül vagyunk, ha már elkezdtük az olvasást, be is akarjuk fejezni. Mert most már tudni akarjuk, ki is ez a Melting Ice, ki White Reindeer, One Stab, Hamasoaka, Roger Burke, Liam Tomlinson, ki John és Smith, a száz éve kóborló két prédikátor, ki Alex Baranou, ki is az Északvilágvegi Emberevő, mi is volt az az eszkimóháború, kik is azok az eszkimók. S ha a regény végén ki is derül ugyan, hogy „minden mindennel összefügg”, a „megfejtés iránti vágy” miatt mi már nem hagyhatjuk abba nyugodt lélekkel a szöveg értelmezését. Most már, ahogyan a szöveg szerzője is a végletekig tágtítja a szövegbe emelhető kontextusok összességét, nekünk is végtelenfenünk kell a szövegértelmezéshez felhasználható kontextusokat, sőt mi több, ismét csak le/fel kell rombolnunk olvasói elvárásainkat. Erre ösztönöz bennünket a regény utolsó, befejezetlen mondata is: „Lehetséges tehát, hogy még mindig.” Lehetséges tehát, hogy még mindig új értelmezésekre, átlényegítésekre várva bolyongnak a regény hősei, lehetséges, hogy még mindig vannak intertextuális pszichénk mélyén rejlő kontextusok, melyek felhasználhatók a szövegértelmezés aspektusaiból, lehetséges tehát, hogy még mindig . . .

S ha a regény értelmezését nyugodt lélekkel abba nem is hagyhatjuk, azt azért elmondhatjuk: Wirth Imre regényére nem áll az, amit hősei Kari Mayról mondanak egy helyütt, ti., hogy „az örök életeszemélyt az frással, a módszer rémuralmával helyettesítette”. S habár a regény a posztmodern szövegfrás/értelmezés manifesztációjaként is olvasható, itt szó sincs a módszer rémuralmáról, sokkal inkább az örök keresés életeszemélyéről. S így azt is kijelenthetjük: érdemesült arra, hogy továbbolvassuk, hogy továbbolvassák.

WYRAGH Gábor

## KOPÁCS NAGY NÉPRAJZI MONOGRÁFIÁJA

Lábadi Károly: *Kopács, a víz melletti falu*. Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége, Zágráb–Budapest, 1994

Eddig is sorjáztak széptollú Lábadi Károly drávaszögi népeletkutatónk értékes könyvei. Szerzőnk 1980-tól adja közre választott honának népismeretével foglalkozó köteteit, s csak egyszer „tévedt” bácskai szülőföldjére témaválasztásért (*Dohányosok*. A telecskai dohánytermesztés és szókinca, 1983). Ez volt a tiszteletkőr a szülőfalu előtt. „A Duna és a Dráva folyók összeszakadásában elterülő vízerek, tavak, nádasok, rétek, lágy hullámzású, szőlősorokkal befuttatott, dombok szabdalta háromszög alakú földterület” embereiről szólnak művei, felölelve népköltészetet, szociográfiát, művelődés-, iskola- és

vallástörténetet; a múltban lejegyzett és elfeledett igazságos kéziratok becsületes feldolgozását és bemutatását. Semmi se vesszen el, ami érték! – vallja drávaszögi Lábadi Károly, aki immáron távolról szemléli a laskai templomdörömböt, s időmosta nyomokon igyekszik lélekben visszatalálni az elvesztett Paradicsomba, a szívének oly kedves Drávaszögbe. Egész eddigi tudományos pályáját e térségnek szentelte, s újabb monumentális emlékműve, melyet Kopács falvának állít, legalább olyan időtállóan bizonyul majd, mint az általa teremtett laskói néprajzi gyűjtemény közelében álló *Ősök jussán* emlékmű. És ki tudja, áll-e még a szobor, hiszen a falu „lakóinak majd fele szétfutott a szélrözsa minden irányába” évtizedünk elejének szégyenletes eseményei következtében. Lábadi maga vallja: „Ezért a könyv fejfaállítás is a szétszóródott népcsoportnak.”

Néprajzi monográfiát írt Lábadi Károly Kopácsról, a víz melletti baranyai faluról, múltba néző érdeklődéssel, éber figyelemmel, mérhetetlen tisztelettel. Első nagy drávaszögi falumonográfiánk ez, sőt vajdasági párját sem nagyon találjuk hirtelen, hiszen a népelet szemszögéből megközelített teljes településmonográfia hiány mifelénk. Csak Penavin Olga kórógyi könyveit tudnánk összehasonlító példaként említeni, ha a háromkötetes *Szlavóniai (kórógyi) szótárt* a paraszti létforma ismereteinek tárházaként is szemléljük, mellékelve a Tanárú többi kórógyi könyvét is illusztrációul. Szem vajdasági témájú.

Kopács társadalomnéprajzával indul Lábadi könyve, melyben a család fontos ismérvei közül kiemeli az életkort, mint a tekintélyelvűség fokmérőjét. A falu társadalmi hierarchiájának lépcsőfokait vizsgálva szól a bíróról, a csak a víz melletti településeken ismert tóbíróról, a pincemesteri funkciót betöltő borbíróról, a már másfelé is ismert jegyzőről, bábárról, kisbíróról, az éjszaka csendjét őrző és idejének múlását jelző bakterről, az egyházi férfúkról, a tanítókról.

*Az élet forrása* gyűjtőcím alatt a megélhetést biztosító hasznos tevékenységeket veszi sorra a szerző, számunkra ismételtlen érdekes dolgokról szólva, mint amilyen az ősi gyűjtögetés, a nád és az erdő haszna, a méhészkedés, valamint a falu lakosaihoz közel álló vadászat és halászat. A hagyományos paraszti állattartás (ló, szarvasmarha, sertés, kecske, baromfi) és földművelés (búza, árpa, kukorica, ipari növények termesztése) alfejezetben érdekes a szőlőskertekről szóló frás, hiszen a vizenyős határú falu lakói szép számban birtokoltak szőlőföldet a Hegyalja bortermő falvainak határában: Vörösmarton, Csúzán, Sepsén, Kőben, Karancson. Itteni kapcsolataik összeházasodási alkalmakat szültek. Migráció egy kicsiny régió belül. A kertészkedésre való rátérés pedig kupuszinai eredetű, hiszen a Kopács környékére kirajzott bácskertesiek mutattak példát új szomszédainknak a primőrök termesztésében meg a piacozásban rejlő lehetőségekben.

A kopácsiak hajléka a vidék népi építészetének sajátosságait sokáig megőrizte. „A település olyan, akár az útifalu: házai lényegében két sorban alkalmazkodnak a víz széléhez. Az utcavonalas építkezés a jellemző.” Az alaprajz, a falak, a tető, a tüzelés és fűtés, a berendezés, az ajtó és ablak, a házdíszek, kerítések, kapuk jellemző sajátosságai sorjásznak e magvas, népi architektúráról szóló fejezetben.

A népi táplálkozás iránt érdeklődők a népi halételek sokaságáról olvashatnak (halpaprikás, csukapörkölt, rántott hal, csukafasírt, csukakolbász, zöldseszes fokhagymás csuka, paprikás hal, töltött hal, rakott hal, sigeres savanyú hal, fokhagymás szárazhal). Micsoda választék! Természetesen ír Lábadi a kenyérsütésről is.

„A kopácsi öltözködési szokások azonosak voltak a Vörösmarttól és Siklóstól délre, valamint az Ormányságtól keletre elterülő vidékek öltözködési divatjával” – írja a szerző,

s külön-külön tárgyalja a női és a férfi viseletet, annak darabjait, a messzi földön híres, fekete alapon fehér hímszűs főkötőket.

*Eleiktől örökölte* fejezetcím alatt a népi hagyományok elevenednek meg: jeles napokhoz, az emberélet mezsgyéihez, a társas, a vallásos élethez, a népi hitvilághoz tartozók. A kopácsiak hit- és hiedelmvilágának bemutatásában apró részletekig merül a hagyományfeltárásban.

A kopácsi folklór majdnem kétszáz oldalon nyer bemutatást. Műfajainak sajátosságairól, gazdag variálási hagyományairól már olvashattunk a szerző korábbi kiadványaiban is. Újak talán a mondák, a káromkodások, az igaz történetek.

Lábadai Károly könyvének *Gyermekvilág* című része az egyetlen alapos jugoszláviai magyar gyermekélet- és gyermekjáték-kutató alakját idézi elénk, szépnevű Kedves Klára kollégánknak személyét, akitől még annyi újat vártunk, és nagy jövőt jósoltunk neki, joggal, régvolt nyugodtabb időkben.

A könyv újabb hozadéka a népi gyógyításokról és a régiak nyelvéről szóló fejezet is.

Lábadai Károly *Kopács, a víz melletti falu* című, mintegy hatszáznegyven oldalas, vaskos könyve sok, szép, igen régi, ritka, értékes illusztrációjával még inkább ámulatba ejt. Irodalomjegyzéke alapos, és a szerzőre jellemző pontos, precíz mutatók sem maradtak ki a műből, hiszen ekkora könyvben eligazodni nehézkes volna nélkülük.

Lábadai Károly valóban tetszetős új könyve elmúlt korok és egy rohamosan múló, változó, megállíthatatlan idő dokumentálása; meg híradás a fáradhatatlan szerző mostani foglalatosságairól. Külföldre távozását mindannyian, de mi néprajzkutatók főleg hiányként éljük meg. Épp ezért még nagyobb az örömünk új könyve s annak témaválasztása felett.

SILLING István

## TANULMÁNYOK A VALLÁSI NÉPRAJZ KÖRÉBŐL

Silling István: *Templomok, szentek, imádságok*. Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság–Logos, Újvidék–Tóthfalu, 1994

Silling István *Boldogasszony ablakában* (1992) című népi imádságokat és ráolvasásokat közlő kötete után újabb gyűjteménnyel gazdagítja a vajdasági vallásos néprajzot és öregbíti szülőfaluja, Kupuszina (Bácskertes) néprajzi hírnevét. A *Templomok, szentek, imádságok* című könyvének tíz tanulmánya igazolja vidékünk népi vallásosságának gazdag és sokrétű hagyományát. A Zombori Történelmi Levéltár szakmunkatársaként a dokumentumok tanulmányozása mellett szakszerű, szorgalmas gyűjtése révén olyan értékes adatokat tár fel tanulmányaiban, amire érdemes odafigyelni.

A gyűjtemény első részében (négy tanulmányban) levéltári dokumentumokat vizsgálva rávilágít Zombor katolikus vallási életének megújulására a XVIII. században, különös tekintettel a templomok, kápolnák és a zárda építésére. 1722-ben ferences rendház épült, de a barátok már 1718-tól vezettek anyakönyveket. Mint kiderül a dokumentumokból, a XVIII. század végén Zombornak három temploma (ebből kettő görögkeleti), négy kápolnája és szinte minden utcában egy alapítvánnyal ellátott fafeszülete volt.

Nyomon követhetjük a kupuszinai születésű (1791 vagy '92) Frankovics Mihály – Szent Miska – szücsmester történetét, aki „ . . . önmagát remetének és szentnek hirdetve azt